

Stanovisko AO UPJŠ k Národnému programu rozvoja výchovy a vzdelávania „Učiace sa Slovensko“

Základná preambula odvíjajúca sa aj od publikovaného návrhu na novelizáciu ZVŠ i návrhu Zákona o zabezpečení kvality VŠ vzdelávania:

AO UPJŠ je znepokojená trendom odlivu intelektuálnej stredoškolskej špičky na zahraničné vysoké školy, najmä v ČR. Jednou z príčin je, že slovenské vysoké školstvo je z hľadiska kvality pre uchádzačov nečitateľné. Neexistuje ochota deklarovať pozíciu výskumných univerzít, ktoré by garantovali študentom kvalitné VŠ vzdelanie na báze špičkových vedeckých výsledkov. Po poslednej komplexnej akreditácii a rozhodnutí vybudovať univerzitné vedecké parky nevidíme dôvod opäť bojovať o rámec výskumnej univerzity v horizonte ďalších 4-6 rokov. Za ten čas hrozí devastácia slovenského vysokoškolského vzdelávacieho priestoru z pohľadu komplexnej vybavenosti i personálneho obsadenia študentmi i zamestnancami. Celé roky sme sa prispôbovali rámcom vymedzenými komplexnou akreditáciou. Posledná komplexná akreditácia jasne deklarovala, ktoré vysoké školy spĺňajú prísne medzinárodné štandardy. Navyše, tieto univerzity obstáli aj v súťaži o projekty EŠF na vybudovanie univerzitných vedeckých parkov (UVP). Sme toho názoru, že sú to jasné a preukázateľné dôvody na okamžité definovanie týchto univerzít ako „výskumných univerzít“, pre ktoré by sa mohol určiť čas, dokedy majú svoj status obhájiť evaluáciou tvorivej činnosti podľa navrhovanej právnej úpravy. Štát investoval obrovské zdroje do UVP, ktoré ak sa nezabezpečí ich udržateľnosť a marketingový potenciál pre nábor študentov a zamestnancov tak reálne hrozí, že sa minú svojho poslania a nenaplnia očakávania. **Kladieme otázku vláde, parlamentnému výboru pre vzdelávanie NR SR i pánovi ministrom, kto iný má v súčasnosti definovať štruktúru študijných odborov, akreditačné štandardy ak nie odborníci z výskumných univerzít?**

Tak ako pri prvom zverejnení „Učiaceho sa Slovenska“ aj teraz zotrvávame na stanovisku, že materiál nenaznačuje postupnosť, spôsob ani harmonogram realizácie priorít reformy. Navodzuje dojem, že vzdelávací systém by sa do ideálneho stavu mal nastaviť samoreguláciou bez zásadnej intervencie zvonku. Takto rozsiahlo koncipovaná reforma si však vyžaduje principiálnu zmenu financovania, organizácie a riadenia rezortu školstva. Za jeden z problémov takto široko koncipovaného materiálu považujeme to, že na jednej strane sa snaží komplexne definovať víziu všetkých stupňov vzdelávania, čo na druhej spôsobuje, že nemá vytýčenú jednoznačnú líniu. Predkladatelia mali snahu materiál kvalitatívne vylepšiť, vytvoriť podmienky na vcelku bezproblémové fungovanie všetkého, kde kvalita v porovnaní európskym vysokoškolským vzdelávacím priestorom zjavne absentuje.

Nižšie sumarizujeme ďalšie postrehy osobností AO UPJŠ v členení podľa jednotlivých oblastí.

Starostlivosť o talentovaných študentov

+ Pozitívne ciele

1-02.05 Poskytovať nadaným žiakom osobitné štipendiá

- vzhľadom na to, že v posledných rokoch došlo k výraznému zníženiu vážnosti vzdelanie je podpora pre nadaných žiakov je pri zámere SR smerovať k trhovej ekonomike veľmi žiadúca, prioritne by sa mala uplatňovať pre oblasti konzistentné so smerovaním SR definovaným v RIS3

Vzdelávanie na ZŠ a SŠ

? Diskutabilné ciele

1-07.04 Predĺžiť povinné vzdelávanie na 11 rokov a stanoviť jeho začiatok vo veku 5 rokov

- 1 rok štúdia na strednej škole nevytvára predpoklady pre získanie uceleného vzdelania, je to len formálne naplnenie dĺžky vzdelávania

1-10.02 Premietnuť deklarované VÝCHOVNÉ ciele do obsahu, používaných foriem a metód ako aj organizácie vyučovania, aby škola mohla na žiakov pôsobiť aj formatívne

- pri nevhodnej interpretácii a implementácii sa tu vytvára ďalší potenciálny priestor na znižovanie kvality vzdelávania

1-12.14 Odstrániť neprimerané rozdiely v materiálno-technickom zabezpečení rovnakých druhov a typov škôl

- vzhľadom na to, že na Slovensku je zbytočne veľa škôl rôzneho typu, ktoré nedosahujú požadované parametre je nutné najprv zreformovať systém a počet škôl a až potom investovať do ich materiálno-technického vybavenia

- je nevyhnutné rozlíšiť medzi základným vybavením, ktoré je nevyhnutnou podmienkou zaradenia jednotlivých škôl do siete škôl a školských zariadení a vybavením škôl, ktoré je výsledkom zapojenia škôl do projektov, MT vybavenia škôl, ktoré je výsledkom podpory získanej na základe súťaže. Uvedené vytvára riziko ohrozenia aktivity a tvorivého potenciálu manažmentu škôl, odborného potenciálu škôl.

1-12.15 Poskytovať z ministerstva finančné prostriedky školám na postupné dobudovanie štandardu materiálno-technického vybavenia v školách

- implementovať tento cieľ až po zreformovaní počtu škôl

1-13.04 Zaviesť flexibilnú odbornú multidisciplinárnu podporu neprospievajúcich žiakov

- vedľajším účinkom takéhoto cieľa je strata motivácie pre dosahovanie čo najlepších výchovno-vzdelávacích výsledkov, ešte viac sa tým oslabí autorita učiteľa a zhorší vzdelávacie prostredie v triedach

- "Zaviesť" – to je nenaležité. Prevencia a podpora zdravia, životných spôsobilostí, školskej pohody, školskej úspešnosti je t.č. významne a zároveň nedostatočne sýtená školskými a poradenskými, ale aj klinickými psychológmi, špeciálnymi pedagógmi a inými odborníkmi. Nejde teda o zavedenie, ale o prehodnotenie, rozšírenie a skvalitnenie existujúceho systému tak, aby na jedného odborného pracovníka pripadal taký počet žiakov, ktorý umožní nielen vstupnú diagnostiku, ale aj potrebnú odbornú pomoc.

Maturita na SŠ

+ Pozitívne ciele

1-10.16 Zlepšiť výsledky v oblasti rozvíjania matematickej gramotnosti skvalitnením vyučovania matematiky v základných a stredných školách a zvýšenou podporou mimoškolských aktivít zameraných na matematiku

- reforma vzdelávania matematiky je nevyhnutná, ale súčasne musí SR aj definovať štandardy na získanie všeobecných znalostí z matematiky, aby dokázala naplňať ciele stanovené v RIS3
- matematika nie je predpokladom iba pre STEM vzdelávanie, ale pre celkový rozvoj tvorivosti, a preto v súlade s trendmi v okolitých krajinách potrebné zaviesť opätovne maturitu z matematiky a vytvoriť pre to realistický harmonogram

? Diskutabilné ciele

1-15.06 Modifikovať podobu maturitnej skúšky na gymnáziách aj na SOŠ

- eliminovanie SJ ako povinného maturitného predmetu považujeme za rovnako nesystémové ako to bolo v prípade eliminácie matematiky

Postavenie učiteľa

+ Pozitívne ciele

2-02.04 Zaviesť ďalšie nefinančné benefity pre učiteľov

2-03.04 Zaviesť istú formu sabatikalu ako obdobia plateného voľna alebo zníženého úväzku učiteľa určeného na odborný rast

- oba ciele sú iba v rovine utopistickej deklarácie ak nebudú dostatočne podporené ekonomicky, navrhujeme začať s konkrétnymi, realistickejšími cieľmi

Postavenie VŠ učiteľa

? Diskutabilné ciele

5-04.03 Dosiahnuť, aby výberové konania boli súťažou o výber najlepšieho uchádzača na miesto vysokoškolského učiteľa

- výberové konania na VŠ učiteľov trpia predovšetkým nedostatočným počtom uchádzačov, čo je spôsobené nedostatočným ohodnotením a neúmerne vysokým počtom VŠ na Slovensku
- uchádzať sa o miesto VŠ učiteľa znamená uchádzať sa o pedagogickú a VVČ v príslušnom odbore, v príslušnej špecializácii. Tretí stupeň VŠ štúdia je nevyhnutným predpokladom kvality a karierného postupu VŠ učiteľa. Výberové konanie je a musí byť súťažou, atraktivnosť pozície VŠ učiteľa, výchova a súvisiaca následná dostupnosť vhodných kandidátov je rámec výberových konaní.

5-04.09 Analyzovať inštitucionálnu podporu činnosti vysokoškolského učiteľa a podmienky jeho práce

- zlá interpretácia a implementácia môže mať za následok stabilizáciu nekvality

Miesta profesorov a docentov

? Diskutabilné ciele

5-05.03 Umožniť prijímanie odborníkov z praxe na pracovné miesta docentov a profesorov bez nutnosti získať akademicko-pedagogický titul docenta, resp. profesora

- cieľ vytvára konfúzny priestor, pretože pomôže riešiť zlú situáciu v niektorých odboroch, ale pri implementácii treba dbať, aby sa od takýchto miest neodvodzovali neprimerane vysoké benefity napr. vo vzťahu k akreditácii alebo financovaniu, čo by bolo výhodné pre školy, ktoré nedokážu zabezpečiť svoj chod bez veľkého počtu externistov

Učiteľské štúdium

+ Pozitívne ciele

2-05.04 Vytvoriť magisterské učiteľské programy nadväzujúce na predchádzajúce bakalárske či magisterské neučiteľské štúdium

- to je model, ktorý už dlhodobo uplatňuje PF UPJŠ a FF UPJŠ, ale čiastočne je to v rozpore s 2-05.03.

2-05.08 Podporovať vznik tzv. laboratórnych základných a stredných škôl afiliovaných s fakultami pripravujúcimi učiteľov

- podporujeme, je to dávny cieľ VŠ pripravujúcich budúcich učiteľov

2-05.10 Zvýšiť kvalitu učiteľov budúcich učiteľov vyžadovaním ich pedagogickej praxe na základných alebo stredných školách

- je to prirodzená požiadavka, didaktici na UPJŠ už teraz spravidla túto pedagogickú prax majú, nemalo by to však nahrádzať vedeckú prácu

2-07.03 Zlepšiť atestačné konanie

- hlavne eliminovať činnosť vzdelávacích „pseudoinštitúcií“

? Diskutabilné ciele

1-15.09 Rozšíriť a skvalitniť odbornú prípravu učiteľov v oblasti pedagogických meraní

- hrozí riziko, že sa to zvrhne na novú disciplínu na úkor odbornej prípravy

2-04.02 Vytvoriť záväzné profesijné štandardy definujúce požiadavky na učiteľa, najmä so zameraním na nešpecifické požiadavky súvisiace s poslaním učiteľa (ako je definované v opatrení 2-04.01)

- v minulom období sme zaznamenali veľmi nepriaznivé trendy, ktoré sa snažili nahradiť odbornú prípravu učiteľov rôznymi pedagogicko-psychologickými predmetmi, tento cieľ vytvára predpoklady pre podobné trendy. Kvalitná odborná príprava v predmetovej špecializácii, didaktická a sociálno-osobnostná kompetencia učiteľa, to musíme sledovať. Preceňovanie Pg-Ps prípravy učiteľov na úkor odbornej prípravy učiteľov je ohrozením kvality.

2-05.01 Sprísniť výber uchádzačov o učiteľské štúdium

- vo všeobecnosti evidujeme veľmi malý záujem o učiteľské štúdium na tradičných školách pripravujúcich učiteľov, ak by sa však toto dôsledne aplikovalo na školách, ktoré nemajú patričné zázemie na prípravu učiteľov a súčasne by sa zvýšila atraktivita učiteľského povolania, tak tento cieľ môže byť prospešný

2-05.02 Sprísniť požiadavky na priebežný výkon študentov učiteľského štúdia

- zo študentov učiteľského štúdia by sa nemala stať iná kategória študentov, špeciálne ak to nebude bonifikované iných spôsobom.

2-05.03 Zrušiť bakalársky stupeň učiteľských programov a vytvoriť integrovaný program spojeného učiteľského štúdia končiaci získaním titulu magister

- takáto požiadavka vo všeobecnosti je proti cieľu 2-05.04, na VŠ môže byť pluralita, ale akreditácia nesmie klásť prekážky pre VŠ, ktoré sa rozhodnú pre iný model prípravy budúcich učiteľov

2-05.05 Zmeniť obsah vysokoškolskej prípravy budúcich učiteľov

- v poslednom období sa takýmto cieľom prezentovali tzv. pedagogické fakulty, ktoré sa snažili z prípravy učiteľov odstrániť odbornú zložku, na ktorú nemali predpoklady

- súhlasíme so zmenou prípravy, ale tak, aby bolo jasne vymedzené na ktorý stupeň vzdelávania môžu jednotlivé fakulty učiteľov pripravovať

2-05.06 Zvýšiť rozsah praxe na školách tvoriacej súčasť vysokoškolskej prípravy učiteľov

- v poslednom období bol rozsah praxí už navýšený, ďalšie navýšenie by išlo na úkor odbornej prípravy alebo by sa štúdium muselo predĺžiť, čo je nereálne pri súčasnom spoločenskom a ekonomickom ohodnotení učiteľskej profesie

2-05.09 Koncipovať obsahovo prípravu budúcich učiteľov tak, aby niektorí absolventi boli kvalifikovaní na vyučovanie širších vzdelávacích oblastí, nielen jedného či dvoch aprobačných predmetov

- toto v sebe skrýva riziko vytvárania všeodborníkov, kreditový systém štúdia umožňuje vytvárať vlastný profil, ale uspejú iba veľmi talentovaní študenti

2-05.11 Podmieniť akreditáciu či financovanie učiteľských programov súčasným poskytovaním programov kontinuálneho vzdelávania.

- kontinuálne štúdium by mali poskytovať VŠ a nie iné inštitúcie, ale ešte dôležitejšie je podmieniť práva na prípravu učiteľov určitým kvalitatívnym stupňom akreditácie v príslušnom aprobačnom predmete (napr. matematike)

Akreditácia na štúdium

+ Pozitívne ciele + ? Diskutabilné ciele

5-02.03 Umožniť vysokým školám získať inštitucionálnu akreditáciu alebo akreditáciu študijného programu

- cieľ získať inštitucionálnu akreditáciu považujeme za progresívny, nie však alternatívne získať akreditáciu ŠP. ŠP by mala kresť VŠ po schválení vo VR. Alternatívna cesta cez akreditáciu ŠP umožňuje únik z kvality na subjektoch, ktoré nemajú pre vzdelanie potrebné predpoklady.

? Diskutabilné ciele

5-01.01 Zaviesť na vysokých školách vnútorné systémy zabezpečovania kvality vzdelávania

- je veľmi dôležité, aby takýto zabezpečovania kvality nebol iba formálny (je to tak napr. v mnohých firmách), nesmie to zvyšovať byrokraciu na VŠ a generovať neproduktívne pracovné miesta

5-01.03 Poskytovať súčinnosť a metodickú pomoc vysokým školám zo strany ministerstva a Akreditačnej agentúry pri vývoji vnútorných systémov zabezpečenia kvality vzdelávania

- tento cieľ vytvára možnosti pre vytvorenie neproduktívnych nových tímov „odborníkov“

5-02.02 Zaviesť nové postupy vonkajšieho spôsobu zabezpečenia kvality vzdelávania – akreditácie tak, aby boli v súlade s Európskymi štandardmi a odporúčaniami

- aplikácia európskych štandardov je v poriadku, ale treba na to patričné odborné zázemie, aby sa opäť nevytvorila „slovenská cesta“, ktorá umožní definovať kvalitu aj tam, kde nie je.

Systém VŠ

? Diskutabilné ciele

5-11.01 Podporovať diverzifikáciu siete vysokých škôl prostredníctvom sebaprofilácie každej vysokej školy

- ako už bolo opakovane konštatované na rôznych odborných grémiách, aktuálny slovenský vysokoškolský systém z pohľadu kvality VVČ i kvality vzdelávania je značne deformovaný a nemožno očakávať objektívnu profiláciu zvnútra u mnohých subjektov

Vzdelávanie na VŠ

? Diskutabilné ciele

5-13.01 Spracovať prehľad o e-learningových kurzoch a využití informačných a komunikačných technológií vo vzdelávaní na Slovensku

- VŠ majú byť zodpovedné za svoj vzdelávací systém a nie je potrebné robiť v tomto smere ďalší výskum alebo míňať finančné zdroje iným spôsobom

5-13.03 Vytvoriť predpoklady pre uznávanie výsledkov neformálneho alebo ďalšieho vzdelávania zo strany vysokých škôl

- kvalitné VŠ musia vydávať diplomy na základe odborne garantovaného vzdelávania, neformálne vzdelávanie patrí do úplne iných sfér pôsobnosti VŠ

Prijímacie konanie

+ Pozitívne ciele

1-15.07 Rešpektovať v rámci prijímacieho konania na vysoké školy obsah vzdelávania na stredných školách a primerane zohľadňovať obsahové zameranie budúceho štúdia na vysokej škole

- vítame túto snahu, ktorá by mohla mať za následok overovanie všeobecných predpokladov absolventov na štúdium, odstránenie rôznych foriem doučovania a tým aj korupcie

? Diskutabilné ciele

5-10.01 Zosumarizovať vstupné požiadavky vysokých škôl na uchádzačov o štúdium

- čiastočne odporuje predchádzajúcemu cieľu, pretože ak VŠ majú vyžadovať vedomosti na základe SŠ, tak ďalšia sumarizácia nie je potrebná, špecifické požiadavky (napr. maturita) si stanovuje každá VŠ v rámci pravidiel pre prijímacie konanie

Postdoktorandské a doktorandské pozície

+ Pozitívne ciele

6-01.03 Vypracovať a realizovať koncepciu podpory postdoktorandských pozícií a legislatívne ju ukotviť

- aj súčasná legislatíva dáva priestor, skôr sú problémom financie a mobilita

6-01.04 Viazat' akreditáciu doktorandských programov na výskumnú profiláciu vysokých škôl, resp. mimouniverzitných pracovísk

- prirodzená požiadavka

? Absentujúce ciele

Materiál nerieši zvýšenie konkurencieschopnosti doktorandského štúdia

- v aktuálnom materiáli vôbec nie je riešené zvýšenie medzinárodnej atraktívnosti a požadovanej mobility doktorandského štúdia, čo je esenciálna požiadavka pre zvýšenie jeho kvality

Financovanie VŠ

+ Pozitívne ciele

6-03.01 Vypracovať nový systém dlhodobého inštitucionálneho financovania tvorivých činností vysokých škôl a legislatívne ho ukotviť

- inštitucionálne financovanie by pre VŠ prinieslo istý prvok stability, avšak nesmie to byť na úkor zdrojov, ktoré získavajú kvalitné VŠ v rámci súťažných foriem

- inštitucionálnemu financovaniu by mala predchádzať revízia počtu VŠ

8-02.09 Zaviesť špecifické financovanie pre ďalšie oblasti vzdelávania

- aspoň náznak riadenia VŠ vzdelávania z pozície štátu avšak musí to byť striktne naviazané napr. na RIS3 a nie na rôzne pseudokritériá

8-02.10 Zaviesť osobitný režim na financovanie prípravy učiteľov

- takéto financovanie sa však nesmie stať „barličkou“ pre inak neproduktívne a odborne nespôsobilé fakulty vychovávajúce budúcich učiteľov

? Diskutabilné ciele

6-05.03 Využiť zdroje zo štrukturálnych fondov na podporu výskumu na vysokých školách

- vzhľadom na to, že je rok 2017 a financovanie projektov z EŠIF sa prakticky nerozbehlo, vyznieva tento cieľ veľmi kontroverzne

8-02.03 Doplniť parametre na alokovanie dotácií na tretiu misiu vysokých škôl

- takýto cieľ opäť predstavuje veľké nebezpečenstvo na dofinancovanie toho, čo evidentne nefunguje

8-02.12 Prispôbiť systém financovania a parametrov alokácie podľa poslania vysokej školy

- takému to spôsobu financovania musí predovšetkým predchádzať diverzifikácia VŠ a prehodnotenie ich počtu, ináč hrozí financovanie nekvality na úkor kvality

? Absentujúce ciele

- v aktuálnom materiáli chýba stratégia pre viaczdrojové financovanie VŠ (predovšetkým z komerčného sektora)

Grantové financovanie

+ Pozitívne ciele

8-02.11 Uvoľniť mechanizmy pri presune medzi zložkami blokového grantu

- je to pozitívny náznak flexibility

? Diskutabilné ciele

6-04.01 Zadefinovať z úrovne štátu (ministerstva) rámec a obsah národných štúdií

- bez bližšieho vymedzenia hrozí, že pôjde o financovanie mimo štandardných grantových schém a súťažného princípu

Informačné systémy a rozvoj

+ Pozitívne ciele

8-05.03 Rozvíjať centrálné informačné systémy o vysokých školách, prepojiť ich navzájom a integrovať s ostatnými systémami verejnej správy

- e-government by mal preniknúť aj do škôl, ale nesmie to byť nástroj na odlievanie peňazí do súkromného sektoru z rozpočtu VŠ

8-05.05 Podporovať rozvojové projekty informačných systémov vysokých škôl

- takáto podpora je dlhodobou žiadúca

? Diskutabilné ciele

8-05.02 Vytvoriť portál vysokých škôl s porovnateľnými informáciami o každej vysokej škole

- portál už existuje, ale jeho využitie je otázne, zverejňované informácie nikto neobjektívuje, vývoj a prevádzka portálu je financovaná nie dosť transparentne

Administratíva a riadenie

+ Pozitívne ciele

8-05.07 Obmedzovať administratívnu záťaž vysokých škôl, osobitne pri podávaní grantov a podávaní najrôznejších správ a hlásení

- plná podpora a vysoká priorita, navyše bez nutnosti veľkých investícií

8-05.08 Upraviť proces verejného obstarávania pri obstarávaní tovarov a služieb spojených s tvorivou činnosťou

- plná podpora a vysoká priorita, navyše bez nutnosti veľkých investícií

Akademické prostredie

? Absentujúce ciele

- materiál sa vôbec nevenuje korumpovateľnosti akademického prostredia, čo sa prejavuje napr. pri hodnotení grantových projektov, „naháňaní“ citácií, nadprodukcii účelových publikácií, ...